

פרשת וישב

כמה חלומות חלם וסיפר יוסף לאחיו? (לז, ה-יא)

יִחְלֵם יוסף חלום, ויגד לאָסִיוּ; ויִסְפּוּ עוֹד, שְׁנָא אֹתוֹ. וַיֹּאמֶר, אֲלֵיהֶם: שְׁמְעוּ-נָא, הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר **קִלְמְתִי**. ז והנה אֲנַחְנוּ מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים, בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה, וְהִנֵּה קָמָה אֲלֵמְתִי, וְגַם-נִצְבָּה; וְהִנֵּה תִסְבִּיבָה אֲלֵמְתֵיכֶם, וְתִשְׁתַּחֲוּ לְאֵלֵמְתִי. ח וַיֹּאמְרוּ לוֹ, אָסִיוּ, הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ, אִם-מִשׁוֹל תִּמְשַׁל בָּנוּ; ויִסְפּוּ עוֹד **שְׁנָא אֹתוֹ**, עַל-**קִלְמְתִיו** וְעַל-דְּבָרָיו. ט **יִחְלֵם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר**, וַיְסַפֵּר אֹתוֹ לְאָסִיוּ; וַיֹּאמֶר, הִנֵּה קִלְמְתִי חֲלוֹם עוֹד, וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים, מִשְׁתַּחֲוִים לִי. י וַיְסַפֵּר אֶל-אֲבִיו, וְאֶל-אָסִיוּ, וַיַּגַּעַר-בּוֹ אֲבִיו, וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר קִלְמַתְּ: הֲבֹאָה בָּבוֹא, אָנִי וְאַמְךָ וְאָסִיךָ, לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָךְ, אֲרָצָה. יא וַיִּקְבְּאוּ-בּוֹ, אָסִיוּ; וְאֲבִיו, שָׁמַר אֶת-הַדְּבָר.

התחבטו המפרשים בביאור הפסוקים שצריך להבין מאי דכתיב 'חלומותיו' בלשון רבים אף דלא חלם יוסף עד כאן רק חלום אחד, והנה מפשטות הכתובים לכאורה משמע דחלם עד כאן ב' חלומות, דכתיב ויחלום יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שנא אותו, ויאמר אליהם שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי וגו' (וכל זאת מלבד חלום הכוכבים שאח"כ). וא"כ כמה חלומות חלם יוסף? ואם חלם יותר משניים מדוע לא פירש הפסוק החלום השלישי?

ונאמרו בזה כמה דעות:

א. בפירוש הריב"א עה"ת מפרש שהיה חלום שלישי ו"לכך לא פי' הכתוב החלום, לפי שלא בתקיים כמו האחרים, וזהו שנאמר 'ויספיו... על חלומותיו' חלום זה שלא נתפרש, וחלום האלומות הרי כאן ב' חלומות"

ב. עוד שם: 'וי"מ שחלום הזה שלא נתפרש הוא שפרש"י בפר' יוחי, עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד, וקצת תימא למה לא נתפרש כאן כמו האחרים וצ"ע'

ובפי' הרע"ב עה"ת גם פירש כה"מ שכונת הפסוק לד' רש"י, ועל תמיהת הריב"א מדוע לא נתפרש ענה: "וזה החלום לא חשש הכתוב להוציאו, כי מזה לא אמרו דבר רק ששנאו אותו, אבל כשאמ' שיהיה מושל עליהם, אז חששו לדבריו וענו אותו, ולכך אמ' אח"כ על חלומותיו, ל' רבים ששנים היו, חלום הנרות והאלומים, וזה החלום הראשון בתקיים כשהשליכו אותו אל הבור"

ג. האוה"ח הק' סובר שהיו רק שתי חלומות המפורשים "ומתחילה אמר להם סתם חלום מעלה חלמתי, ולצד שלא היו רוצים לשמוע לו חלומו לצד שנאתם הפסיק בסיפור, והיה מחלה את פניהם לשמוע לו ואמר שמעו נא וגו'"

וכע"ז כתב ה'העמק דבר' ומבאר מדוע לא רצו כ"כ להאזין לסיפור חלומו, ומהו 'על דבריו' שמשמע שכעסו על עצם סיפור החלום וז"ל: 'עוד לא הגיע המקרא לספור החלום ופתרונו אלא על הגדת החלום שלו הוסיף שנאה יהי' איזה חלום שיהיה באשר ידוע שאין להגיד חלום אלא לאוהב כדאי' פ' הרואה. והוא בא להגיד להם חלומו ומראה בזה שחושב אותם לאוהביו. וזה אינו אלא צביעות וחנופה שאינו מתקבל על דעת נקיה. אבל מכ"מ נענו לו עד שהגיע'.

ד. וכך סובר ב'דעת זקנים' שחלום האלומות הוא החלום הראשון אלא שתמיד היה רגיל לחלום ולספר להם: "על חלומותיו - וא"ת והלא עדיין לא סיפר להם כי אם חלום אחד. י"ל שנכתב המקרא על שם העתיד לספר להם חלום אחר. אי נמי בשביל שספרו להם תמיד כתב חלומותיו".

ה. ב'משאת המלך' מנסה לחבר את שתי הפירושים שאכן היה רק חלום אחד אך חלם וסיפר ג' פעמים וז"ל: "דיל"פ בזה עפ"י מה דאיתא בברכות (נ"ה ע"ב) אר"י ג' חלומות מתקיימין כו', וי"א אף **חלום שנשנה** שנאמר בחלום פרעה (מא, לב) "ועל השנות החלום", וי"ל דאכן חלם יוסף ב' חלומות

פרשת וישב

וכמשמעות הכתובים, אלא שחלם אותו החלום ב' פעמים, ולזה לא נתפרש בכתוב החלום אלא פעם אחת, וכל זה סיפר יוסף לאחיו שחלם אותו החלום פעמיים ואות הוא שיתקיים, וזהו שכתוב ויוספו עוד שנא אותו על חלומותיו"

ויש להוסיף שעפ"ז מדויק היטב לשון הפסוק לגבי חלום הכוכבים 'יִתְחַלֵּם עוֹד חֵלֹם אַחֵר, וַיִּסְפֹּר אֹתוֹ לְאֶחָיו וַיֹּאמֶר, הִנֵּה חֵלְמֹתַי חֵלֹם עוֹד' כי הפעם כבר לא חזר על חלום ישן אלא על עוֹד חֵלֹם אַחֵר.

אמנם הגאון בעל ה'משאת המלך' השיב ע"ד עצמו: "אולם יש לי לדון בדבר, דמה דאמרו בברכות שחלום שנשנה מתקיים והביאו ראיה מפרעה, הנה התם לא חזר החלום באותו סיפור פעם שניה, אלא שהתוכן בשניהם היה שוה שכאן היה שבליים וכאן היו פרות, ומ"מ חשיב השנות החלום דאזלינן בתר התוכן, ומעתה יתכן דאם חזר אותו החלום ממש אין זה נחשב להשנות החלום שאין זה אלא חלום אחד פעמיים".

והנה עוד יש להבין מדוע בתחילה נאמר פעמיים רק וַיִּוְסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ אמנם לאחר סיפור החלום האחרון כבר נאמר וַיִּקְבְּאוּ-בוֹ, אֶחָיו? וכן יש לכאורה לתמוה מדוע רק בסיפור החלום הכוכבים גער בו אביו ומדוע רק אז נאמר 'ואביו שמר את הדבר'?

ואשר נראה לומר דאכן צודק הרב בעל ה'משאת המלך' שחלום שחוזר כצורתו אינו מכרח שיתקיים, ולכן מובן מדוע בתחילה לא התיחסו אליו אלא רק שנאו אותו על חלומותיו ועל רצונותיו למלוך עליהם, אך"ועל השנות החלום פעמיים" כדוגמת חלום פרעה, דהיינו, שהמשל שונה אך הנמשל הוא אותו נמשל, או אז הבינו שאין זה חלום בעלמא הנובע מהרהורי הלב אלא חלום נבואה שעתיד להתקיים ולכן פתאום וַיִּקְבְּאוּ-בוֹ, אֶחָיו. ולכן רק עתה יעקב גער בו וגם שמר את הדבר.

מקור: ראשונים ואחרונים